

DLOUHÉ - RZY

V ORLICKÝCH HORÁCH

*Sepsal podle zápisů v obecní kronice kronikář
a starosta obce Antonín Boš, maloročník
ve Rzech u Nového Hrádku nad Metují.*

1940

Nákladem obce Dlouhé - Rzy.

Vytiskl Grafický závod A. J. Votruba a syn v Hronově.

Dlouhé - Rzy: Letní vila Jos. Bartoně z Dobenína ml. z Náchoda.
Akvarel akad. malíře prof. Karla Beneše.

Obec Dlouhé-Rzy leží na úpatí Orlických hor mezi Novým Hrádkem nad Metují a Olešnicí, po obou březích říčky Olešenky na samých hranicích. Skládá se z místní obce „Dlouhé“ a osady „Rzy“.

V obci není žádné návsi, neboť chaloupky její jsou jakoby rozhozeny po mírných svazích, sklánějících se k Olešence. Jsou tu krásné, pokrokem a novotami nedotčené přírodní partie, drobné hájky a lesíky a mezi nimi chalupy s pěknými vyhlídkami. Kromě těchto nahodilých přírodních krás a půvabů přispěl velkou měrou k doplnění vzhledu a zkrášlení obce pan Josef Bartoň z Dobenína, velkopřemyslník z Náchoda, který si oblíbil naši obec Dlouhé-Rzy tak, že si zde zřídil druhý svůj domov. Jeho zásluhou a pomocí zařazena byla i naše obec do elektrizačního procesu a tím jí pomoheno k využití dnešních vymožeností technických.

Celá obec Dlouhé-Rzy měří 372 ha a 20 a, čili 1293 korce a 451 sáh. Na severu sousedí s obcí Borovou, na západě Novým Hrádkem nad Metují, na jihu s Tisem. Na západě pak za sousedy jsou obce Sněžné, Polomy (Pollom), Olešnice (Giesshübel) a Tasov.

Hranice obce Dlouhé-Rzy, u tak zvaného Tasovského mlýna, počínajíc mezníkem čís. 218, stává se zemskou hranicí a jest proto označena většími pískovcovými kameny, vyso-

kými 70 cm. Zemská hranice opouští pak katastrální území naší obce poblíž kopce Strážnice mezníkem čís. 260. Na mezníku čís. 224 se objevuje „VIII“ a na meznících čís. 228 a 236, na straně obrácené do Čech, „CMO 1827“. Toto číslování bylo podle úpravy hranic z r. 1869. V roce 1928 byly pak hranice mezistátní komisí pro úpravu býv. hranic československo-německých přečíslovány, takže tatáž hranice vede od kamene 14/12, ležícího mezi oněmi, až k hlavnímu kameni 17.

Nyní pak mezi naší obcí, Olešnicí (Giesshübel) a Polomy (Pollom) jest hranice vyznačena dřevěnými koly 180 cm vysokými, bíle natřenými s červenou hlavou, t. zv. demarkační čarou.

O vzniku obce Dlouhé není nikde nic zaznamenáno, dokonce se nezachovala ani žádná pověst. Nejstarší záznam o Dlouhém jako „wsi“ jest uveden v pamětní knize při kostele novohrádeckém z roku 1537 ve smlouvě mezi dvěma držiteli panství frymburského, a sice mezi Janem Trčkou z Lípy a na Lipnici a jeho strýcem Zdeňkem ml. pánem na Vlašimi. Tam stojí, že „Item wes Dlauhey s lidmi osedlými těmito: Jírů, Jírů druhého příjmí Horáka, Jana a v druhém dílu Frimburku Jíra Brožů a Mrázek s platy na nich patřili ku zboží Frimburskému“. Podle jedné relace zemských desek (DZ 66 P 5—6) z roku 1584

svědecké výpovědi ve sporu o hranice mezi Jaroslavem Trčkou, pánem na Frymburku, a Martinem z Vlkanova, majitelem panství solnického, vypravují o Jírovi Brožkovi z Dlouhého: Jíra Vondra z Hrádku ve svědecké výpovědi vyprávěl, „že Jíra Brožků z Dlouhého pod vrchem hory Sedmihradské (pod horou Deštnou) jelena zastřelil, pro nějž s ním jel a jemu ho na vůz naložit pomáhal a na Opočen ho sou dodali“. Jiný svědek, Václav Damirovský, oznámil, „že we wrchu hoře Sedmihradsko (na hoře Deštné) nedaleko od Marušiného kamene Jíra Brožků z Dlouhého medvěda velmi velikého zastřelil, kteréhož nohy přední lidé s týmž Brožkem měřili a že tak tlusté měl, jako člověk v půli. Tohoto medvěda na zámek Opočen jsou dodali“, a tomu že jest let přes padesát, tedy před 1534.

O Rzech pak jest znám první záznam z roku 1547. Podle urbáře na zámku opočenském z tohoto roku jest zde jmenováno 8 usedlíků: „Jan Velebný, Jíra Hromádka, Jakub Bustův, Thomáš Němec, Havel Mikolášův, Jíra Marek, Jan Knobloch a Wávra Wewerka. Ti nadepsaní lidé podle jiných té robotě náležejících mají zahradním věcem zvorati, k petrželi hnůj od krav ze dvora vyvézti, kopně trhati, rýti, cibuli, mrkev, mák plíti. Dříví k palivu na zámek Frimburk naroubati, na hromady pořádně skliditi. Za tu robotu dávají při svatém Havle 14 H.“

V roce 1598 byl v Dlouhém založen dvůr.

Stará pověst vypráví, že když za dávných časů celá obec Dlouhé vymřela, zůstali na živu jedině čeledín v Zelinkově mlýně a vedle na kopci, kde později stával hostinec, děvečka. Půda byla tehdy po vymřelých rodech přidělena ke dvoru. Jedině pozemky při Zelinkově mlýně a na kopci zůstaly majetkem zmíněných již čeledína a děvečky, kteří se vzali za manžely. Aby pozemky jejich pak nerušily souvislý panský majetek, byly přiděleny ke Rzům. Tak se vysvětluje, že tímto způsobem vznikla enklava obce Rzů a ostatní všechny pozemky v Dlouhém připadly pak k panskému dvoru. Bylo to pravděpodobně v roce 1614, kdy řádila v okolí, a to nejvíce v Borovém, cholera. Při soupisu obyvatel na panství opočenském v roce 1651 nacházelo se na dloužském dvoře 11 obyvatel. Byla to 1 rodina a 9 čeledí.

V době znovuvybudování farnosti novohrádecké, po třicetileté válce, v roce 1721 byl v Dlouhém jen dvůr. Rzy pak jsou jmenovány jako ves, patříce do roku 1750 pod rychtu novohrádeckou i se dvorem Dlouhým. Od roku 1750 jsou Rzy samostatná ves se svým rychtářem.

V roce 1742 vznikla, na základě hraničního recesu mezi obcí Tasovem a pozemky dvora dloužského a vsi Rzy, říšská hranice. V té době se mluvilo v Tasově hodně česky, sousedské styky tím však byly přerušeny.

Za raabisace dvoru v roce 1777 byl dvůr jako nevýnosný v Dlouhém zrušen, poněvadž na radu státníka Raaba se nevýnosné dvory rušily a pozemky byly dány poddaným pod dědičný nájem. Důsledkem toho bylo, že nastal ruch. Lidé na zakoupených místech stavěli příbytky ze dřeva z rozbouraného dvora a z okolních lesů a tak vznikla ves Dlouhé se svou rychtou asi v tom seskupení, až na malé změny, jak jest dodnes. Lid užíval pozemků po 90 let pod tímto dědičným nájmem a vedle svých urbáriálních povinností musel platit nájem z polí a luk. Nájem ten se platil v naturalích žitem, ovsem, senem atd., které se vozilo na opočenský zámek.

Páni z Opočna měli však obavu, aby lid nenabyl vlastnického práva na užívaných pozemcích vydržením, a proto přemluvili lid, aby si pozemky najímal pod vyvolací cenou v licitaci. Za tím účelem přišel v létě 1867 na Dlouhé z Nového Hrádku správce Obořil s pány a zřízenci z Opočna, aby prostomyslnému lidu namluvili, aby si pozemky najímali jinak než doposud. Aby si každý při vyvolání ceny přidal pětník a pozemky že případnou do nájmu v užívání tomu, kdo dá nejvíce. Dobrý lid, nic netuše, na to přistoupil a tím změnil dosavadní dědičný nájem v nájem dražební. Vypravuje se, že se potom páni z Opočna na Hrádku smáli, jak ten lid v Dlouhém dostali a že za pět krejcarů koupili celé Dlouhé. Od té doby byl každých šest roků v Dlouhém pacht, dražba na pole. Poslední dražba byla v roce 1915. Podle pamětníků byl bouřlivý pacht na pole v roce 1873. Páni z Opočna při této dražbě dali dosavadní meze rozkopati, mezníky vyházeti a

Prof. Karel Beneš, akad. malíř:
Dlouhé - Rzy. Chalupy.

Dlouhé - Rzy - Tis.
Stará modlitebna.
Foto J. Vančura.

přesázeti, aby tím uvedli mezi lid zmatek a nesváry. Jeden na druhého pak přidával a pánům přibývalo. Lesy, které byly též pod dědičným nájmem, si páni však nechali a mnoho pozemků, na kterých lid téměř 100 roků pracoval, je hnožil, kámen sbíral, násilně odňali a nechali osázeti lesem. Když Janu Bošovi bylo takto sebráno 6 korců pozemků, bránil se tomu a bylo mu na žádost Jeho Jasnosti vysokourozeného pána pana knížete Josefa z Colloredo-Mansfeldů poručeno soudem, že od těch pozemků ustoupiti musí. Po tomto nařízení muselo se pole od 30. září 1873 nechat a nesmělo se lidem dále obdělávat. Den dražby byl vždy na Dlouhém dnem svátečním. Lid chodil svátečně ustrojen a chodil houfně od oboru k oboru za licitátory a dražil. Po dražbě se přečtly podmínky dražby snešené v 15 bodech, které byly dosti kruté; tak na příklad nesměl se hlásiti nájemník k žádnému vypěstovanému stromu ani keři, zejména ovocnému.

Na základě císařského patentu z roku 1849 č. 170 byly dosavadní samostatné obce Dlouhé a Rzy sloučeny v jednu obec s jedním rychtářem, protože podle této úpravy byly zřizovány obce podle katastrálních map jako samostatné celky. Tyto mapy byly pro novou soustavu pozemkové daně tvořeny v roce 1817, a to tak, že pro každou osadu byla utvořena jedna

mapa, ale osady, nedosahující 500 katastrálních jiter, byly slučovány v jednu katastrální mapu, aby se utvořily větší pozemkové celky. Tím se stalo, že základem obcí byly obvody vyměřené pro účely pozemkové daně a nikoliv obvody, které by měly k sobě vztahy vývojové. Jak jsem se již dříve zmínil, v Dlouhém byly pozemky panské, ve Rzech pak pozemky dědičné.

Jak chudá horská krajina sama sebou nese, bývalo v obci Dlouhém od pradávna chudo. Obživu poskytovalo zde polní hospodářství a předení lnu. Neumíme si věru dobře představit, jak se zde na těch horách žilo do doby, než přišly sem ke konci osmnáctého století brambory, dnes hlavní potravina chudého lidu. Vždyť v tom čase nebyla zde ani tkalcovina, která se zavedla ve zdejší obci po roce 1835. K tomu ke všemu družilo se nevolnictví, robota, které naše chudá obec nebyla také zproštěna.

Vrchnost naší dědiny bydlila na Frymburku, který kolem roku 1534 koupil Jan Trčka z Lípy a na Lipnici, a tu přešel Frymburk i s naší dědinou pod panství Opočenské, panství to pánů Trčků. Ve válce třicetileté byli Trčkové Opočna zbaveni a panství obdržel po Jeronymu Colloredu z Wallsee bratr jeho Rudolf. Těmto pánům byla naše dědina povinna robotou.

Všichni občané, majitelé chalup v Dlouhém, měli podle tabel o vyvazení gruntů každý 13 dnů práce ruční s právem předkupním a 13 dnů nezáplatně; počítalo se na den pět a čtvrt krejcaru. Výkupné měl každý zaplatiti 15 zlatých 10 krejcarů. Ve Rzech pak, kde nebyly pozemky panské, byla také povinnost gruntovní. Na příklad na chalupě čp. 15 ve Rzech, ke které toho času náležely 23 korce dědičných pozemků, bylo roboty ruční 78 dnů, úrok peněžní čtyři a čtvrt krejcaru, cena za den pět a čtvrt krejcaru, výkupné 50 zlatých 30 krejcarů.

K tomu ke všemu se družil hlad, neúroda v obci a drahota. Mnoho lidu umíralo hladem po roce 1772, špatná pak leta byla v r. 1805, 1811, 1845 a pod. Po zrušení roboty v roce 1848 se zdálo, že obyvatelstvu v Dlouhém vzešla jitřenka lepších časů, netrvalo to však dlouho. Lid byl v roce 1867 zbaven dědičného nájmu, jak jsem se již na jiném místě zmínil. Nájem dražební pozemků v Dlouhém trval až do poválečných let, kdy pozemkovou reformou na základě zákona ze dne 27. května 1919 odjakživa porobený lid v Dlouhém stal se trochu volným a svobodným. Tato reforma jest zlatým mezníkem v dějinách vývoje a hospodářského života obce. Každý chalupník může si nyní svoje role svobodně obdělávati, hnojit, stromy na nich vysazovati a je zužitkovati. Bylo tehdy vykoupeno 161 ha pozemků za 142.834 Kč.

Vedlejším zaměstnáním v mnohých chalupách, v mnohých pak hlavním, byla ruční tkalcovina. Před dávnými časy, když zde bavlnu neznali, zpracovával se jen len. Ten se v obci buď sel anebo se kupoval. Tkalci, kteří tkali, kupovali hotová přadénka. V každé chalupě se za stavem nedělalo, ve většině a snad v polovině chalup se přadlo a přadénka se prodávala. Plat od jednoho přadénka byl jeden a půl krejcaru a to musel býti dobrý přadník, aby jedno přadénko za den upředl. Hotová přadénka se prodávala za 11 krejcarů. V některých chalupách tkali plátno, člunek se házel z ruky do ruky. Byly kopy 60 loket dlouhé a 1 široké a tkalci potom kopu prodali jako svou a měli na ní 20 krejcarů. Zboží bylo dvaadvacetní, to jest 20 chodů.

V roce 1835 se objevila bavlna, zboží se dělalo režné a řídké, tak zvané kytaje 30 chodů 120 loket dlouhé, dvoukopové a faktoři od něho platili 90 krejcarů, později 1 zlatý 20 krejcarů. V roce 1870 objevila se v obci barevná bavlna, ze které se tkaly hladké kanafasy a as za 2 leta na to kanafasy přetkávané. Před 10 lety dělalo se v naší obci na 40 ručních stavech, dnes sotva na 10.

Obec naše od pradávna byla přiškolená k Novému Hrádku, kam občané naši posílají své děti do školy. Dokud návštěva nebyla povinná, některá rodina děti do školy neposílala vůbec, nebo jen tehdy, když bylo po práci, při které děti musely pomáhati a vydělávati živobytí již od útlého věku. Vyskytují se ještě lidé, kteří byli jen několikráte ve svém dětství ve škole. Číst a psát však v naší obci umějí všichni.

První škola byla při farním kostele v Novém Hrádku postavena v roce 1769, která v roce 1880 shořela. K této škole byla též přiškolená obec Sněžné a Borová, kteréžto obce postavily si své vlastní školy v roce 1875. Do postavení a otevření nové školy v Novém Hrádku byl Nový Hrádek několik roků bez školní budovy. Nově postavená pak škola v roce 1888 stála 18.000 zlatých, na niž obec Dlouhé-Rzy musela zaplatiti kvotu 3.300 zlatých. S výstavbou této školní budovy začala pak také přísnější povinná návštěva školy. Děti z obce měly však do školy přes kopec Šibeník daleko a proto zejména v zimě návštěvy školy ochabovaly pro nedostatečné ošacení a výživu dětí a protože byly také po starém způsobu přidržovány k práci při tkalcovině a při soukání. Učitelé s takovouto docházkou nemohli býti spokojeni a po zaslání trestního oznámení na c. k. okresní školní radu byli rodiče pokutováni, a když otec, nemaje peněz, nemohl zaplatiti, musel jíti sedět. Takových případů máme několik, že otec 4—5 dětí, po celotýdenní úmorné práci za stavem, v sobotu večer vylezl od stavu, snědl trochu ohřáté bramborové polévky neb úkropu, který mu žena odběhnuvší od soukání na rychlo připravila, ustrojil se do nuzného obleku, rozloučil se s rodinou a šel přes neděli anebo přes svátky sedět do Nového Mě-

Letní vila MUDr. J. Kudrnáče, řed. primáře ná-
chod. v. v. nemocnice,
v Dlouhém-Rzech.
Foto amatérské.

sta nad Metují dvě a půl hodiny cesty pěš-
ky, aby nic nepromeškal.

Velmi často vyprávěl Příbyl „Pilskej“, otec
šesti dětí, jak šel do Nového Města sedět a
nesl si na klopě svého šosáku válečný metál
z války šestašedesáté. Toho si však povšiml
klíčník, že si nese s sebou do arestu císaře
Františka Josefa a tak musel „Pilskej“ me-
tál se svého šosáku sundati a dáti v úschovu
klíčníkovi, aby také nebyl zavřen Franz Jo-
sef, císař pán.

Z těchto důvodů přestali i někteří rodiče
posílati své děti do školy na Nový Hrádek
a přeškolili je do Olešnice, kde tehdy však,
v roce 1900, české školy nebylo. Tyto okol-
nosti přiměly obecní zastupitelstvo, že něko-
likrát byla podána žádost o zavedení aspoň
zimní expositury, až konečně žádostem těm
bylo vyhověno a začalo se vyučovati 1. pro-
since 1902 se 30 žáky ve světnici Antonína
Umlaufa. Děti ze Rzů však chodily nadále
na Nový Hrádek. V roce 1921 vznikla v obci
první myšlenka na stavbu a zřízení nové ško-
ly. Obec na to pamatovala stavebním místem
při výkupu pozemků z dlouhodobých pachtů.
Škola pak byla postavena v letech 1922 a
1923 nákladem 320.000 Kč za starosty Petra

Čtvrtečky. Osada Rzy jest však nadále při-
školená k Novému Hrádku.

Mluví-li zde o vzdělání ducha, musím po-
znamenati, že v roce 1881—3 byl majitelem
chalupy čp. 5 ve Rzech Jan Balcar, zaklada-
tel svobodné reformované církve. Také jeho
zásluhou byla v tomto čase vystavěna pro
tento sbor modlitebna v Bystrém. V měsíci
září 1877 konal kazatel Hronovský po prvé e-
vangelické bohoslužby v Tisu u Rzů v pří-
bytku čp. 19 souseda Hurdálka. Služby Boží
konaly se dopoledne a účastníci měli vedle
zpěvu biblickou hodinu, při které písmák Jo-
zue Poul z Dobřan, Čtvrtečka, Hejzlar, Svět-
lík, Bažínský s věnečkem vousů na bradě a
jiní vykládali písmo a dotazovali se přítom-
ného kazatele na smysl veršů. V roce 1881
byly ve sboru v Tisu 84 duše v 19 rodinách.
V tomto roce byla zakoupena od Hurdálka
chalupa za 1.300 zlatých, v níž byla zřízena
evangelická modlitebna, při které pak v pří-
štím roce zřízen byl i hřbitov.

V naší obci Dlouhém měl svoji rodnou ko-
lébku průmyslník Ferdinand Příbyl, zakla-
datel firmy Ferdinand Příbyl a synové v Kr-
číně a ve Slaném u Prahy. Narodil se v čísle
pop. 7 a byl synem knížecího lesního hajného.

Obec Rzy pak jest rodištěm Františka Smrčka, jenž se narodil v čp. 11 a svým přičiněním se vyšinul na místo místoředitele světové pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà v Terstu. Tento sepsal několik odborných spisů z oboru pojištné matematiky, jako na př. „Námořní pojištění“, a redigoval před několika roky „Plavební list“. Cestoval mnoho a v r. 1934 studoval na Rusi poměry po stránce obchodní.

Mezi rodáky naší obce s radostí můžeme také počítati muže, který se dopracoval čestného postavení. Jest to generál František Marvan, který s ohledem na jeho vynikající schopnosti zařazen byl na důležitém místě ve vládním vojsku. Narodil se ve Rzech, č. 16.

Ze starých válečníků, kteří se zúčastnili války 1859 a 1866, musím vzpomenouti Josefa Grima a Jana Boše, kteří pěšky maširovali do Itálie po 7 neděl a 2 dny; podle jejich vypravování „3 dni šli a čtvrtý den byl rastag“. Josef Příbyl „Pilskej“, o němž jsem se zmiňoval již dříve, že na svém šosáku nosil až do své smrti (1929) „válečný metál“, prodělal válku 1866 v Itálii. Antonín Šnajdr z čís. 23 zúčastnil se války 1866 na památném Dobeníně, kde dostal kulku do boku, kterou nosil v těle plných 60 roků, t. j. až do své smrti v roce 1926.

Než ukončím, pokládám za nutné, abych uvedl ještě následující, třeba ne tolik zajímavá, jako důležitá data, související úzce se životem v naší obci.

Půda jest hlinitá, lehká, na vyšších svazích křemenitá; na polích s větším svahem jest úrodné prsti slabá vrstva. Na lukách jsou místa jílovitá, rašelinná se spodkem nepropustným a tak se tvoří bahna. Spodek jest prahorní břidlice a jen při styku hranic borovsko-tasovských jest malý ostrůvek červeného písku.

Obec Dlouhé-Rzy jest mírně zvlněná pahorkatina, předhoří hor Orlických, vzdálená hlavního pásma 7—8 km, rovin jest zde málo, mírných svahů však více, které se sklánějí k říčce Olešence, u níž jsou pak nejnižší body obce. Na levém břehu Olešenky jest svah obrácen k severu a stáčí se k západu, na pra-

vém pak k jihu a obrací se k východu. Nejvyšším bodem v obci jest Šibeník, vysoký 672 m, nejnižše položené místo jest 530 m nad mořem.

Obcí protéká říčka Olešenka, která sbírá vody ze dvou menších potůčků, tekoucích z Dlouhého, a jednoho od Lužan. Na potoce, pramenícím v Černém lese, zřídil pan Josef Bartoň z Dobenína tři menší rybníky; plošná míra největšího jest asi 17 arů a pojme asi 12.000 hl vody. Na potoku tekoucím z lesa Brodku, zřídil menší rybník pan Havlíček z Náchoda. Voda na Olešence jest dosti stálá, má menší spád a jest při ní zřízeno 8 vodních děl. Olešenka vysychá jen v nejsušších letech, jaké byly na př. v roce 1904, 1908 a 1922.

Podnebí jest zde snesitelné, podhorské zimy jsou dosti tuhé, až -15° , v zimě roku 1928/29 zaznamenány byly až -27° C. V létě dosti velká horka, neboť největší teplo zaznamenáno bylo na slunci $+44^{\circ}$ C. Panují zde však časté větry, zmrzlý severní a prudký jihovýchodní, kterému jest vystaveno zvláště Dlouhé.

Ze zvířeny vyskytuje se zde zajíc, avšak proti jiným krajům málo, někdy zabloudí sem divoký králík; v roce 1926 objevena zde byla po prvé ondatra. Potkanů jest zde málo, jen u vody, hrabošů méně, veverek však dosti. V zimě přijde ke stavení i liška, aby si zardousila zajíce, který přijde za potravou až k příbytku. Někdy se objeví kuna, tchoř, lasička i hranostaj. Jest zde jezevec, vysoká zvěř se však vůbec nevyskytuje. Před 30—40 lety přecházela v hloučcích z hor Orlických do lesů českočermenských. Srnčí se vyskytne ojedinelý pár neb kus. Z ptactva se vyskytuje káně lesní, krahujec, jestřáb jest stálým hostem a prohání slepice. Před několika lety byl chován v zajetí při vile pana Josefa Bartoně z Dobenína i skalní orel, který největší zimu 1928/29 vydržel venku. Jest zde dosti datlů a za nejlepšího pěvce zde pokládáme pěnici černoohlávka. Přezimuje u nás sýkora, strnad, vrána, straka, sojka i kos. Též kvíčaly. Z ryb nutno uvést pstruha, raků málo. Z plazů pak slepýše, neboť o zmijí zdejší lid neví.

Památkově chráněných míst zde není, jen lípa u hostince pana Čtvrtečky a kříž na

Jídelna v ozdravovně dětí
zaměstnanců firmy
Josef Bartoň a synové
z Náchoda ve Rzech.

ohradě, který postavil hajný a rychtář Antonín Drašnar v roce 1837.

Obyvatelstvo jest vesměs národnosti české, 89% římských katolíků, 8% evangelíků, 2.5% české církve a 0.5% bez vyznání. Jak jsem již uvedl, číst a psát umějí všichni. Obyvatelstva však na Dlouhém-Rzech ubývá podle následujících dat:

v roce 1845	bylo	napočteno	398	obyvatel
„ 1881	„	„	391	„
„ 1890	„	„	395	„
„ 1910	„	„	315	„
„ 1921	„	„	296	„
„ 1930	„	„	275	„
				v 66 domech.

Příčinou toho jsou snad továrny ve městech a v nich snadnější zaměstnání a lepší výdělek.

K obci jest 172.87 ha polí, 70 ha luk, 109.01 ha lesa, 10.71 ha pastvin, 9.56 ha zastavěných ploch, cest a vody.

Polní hospodářství kryje obživu obyvatelstva ze dvou třetin, ruční tkalcovina, která se před několika lety hodně provozovala, téměř vymizela, neboť se tkalce dnes ještě jen v několika rodinách. Z četnějších rodin hledají si obživu prací v lesích, při stavbách, v mech. tkalcovnách, na službách a pod. Pole jsou méně úrodná pro vyšší polohu, luka z jedné třetiny jednosečná, stařinová. Veškeré lesy patří velkostatku pana Josefa Bartoně z Dobenína v Nov. Městě nad Met. a náleží do revíru Frymburk, od 1. března 1925, před

tím patřily k velkostatku opočenskému, Colloredu-Mansfeldovi. Podle předcházejících připomínek veškeré pozemky až do roku 1922 patřily velkostatku opočenskému a protože je hospodáři měli pouze v dražebním pachtu po šest let, polí si nehleděli a je nehnojili v obavě, že při nejbližší dražbě by mu je soused při licitaci nenechal. V posledních letech se však pole začínají zvelebovat. V obci jsou dva hostince, jeden smíšený obchod, brusírna skla, mlýn a 5 strojních tkalcoven.

V r. 1904 až 1905 vystavěna byla z Rokole do Olešnice přes naši obec okresní silnice a stála s odbočkami na Sněžné a do Dolu K 96.000.—. Subvenci v částce 18.000 K vymohl na ni poslanec Dr. Horský. V letech 1907 a 1908 byla přes obec vyměřena železnice, mapy a plány byly již tehdy hotovy, podnik ten se však dodnes neuskutečnil. V roce 1882 byl na Nov. Hrádku n. Met. zřízen poštovní úřad. 1. listopadu 1922 začal projížděti přes naši obec autobus a naposledy jel 9. října 1938, kdy Olešnice byla se Sudetami připojena k Říši. Přes obec vedly tři turistické stezky: červecnobílá, Jiráskova horská cesta z Nového Města nad Metují až do Jablonného nad Orlicí po hřebenu Orlických hor, dále žlutá, taktéž z Nového Města nad Metují až do Ústí nad Orlicí a pak zelená z Nového Hrádku na blízký vrch Strážnici.

Ke zkrášlení přírodních partií velmi přispívá park při vilách pana Josefa Bartoně z Dobenína, který nejen svou rozlohou, ale i bo-

hatě pestrou květenou, střídající se s přírodní scenerií, doplněnou leskem vlnících se vod rybníků, upoutá zraky každého kolemjdoucího turistu i pocestného. Nad vši tou krásou přírody vévodí dřevěné, jakoby popínavou zelení ověšené letní sídlo, jak se snažil a spon z části mistrně zachytiti prof. K. Beneš obrázkem, jehož reprodukci připojuji. K oživení obce a uvedení její v širší známost, právě tak jako k jejímu zkrášlení velmi přispěly zřízením svých letních sídel rodina věhlasné-

ho a obětavého lékaře pana MUDra Josefa Kudrnáče, primáře náchodské okresní nemocnice, jakož i rodina pana Josefa Havlíčka, obchodníka v Náchodě. Letošního roku zřídil ve zdejší obci letní ozdravovnu pro osvěžení dětí zaměstnanců firmy Josef Bartoň a synové, značným nákladem a vším pohodlím vybavil pan Josef Bartoň z Dobenína, takže v letním čase v malebném údolí na pokraji lesa při svěží Olešence najde radost ze života i po celou sezonu 50 dítek továrních zaměstnanců.

Letní ozdravovna pro děti zaměstnanců firmy Josef Bartoň a synové z Náchoda ve Rzech.